

İÇİNDEKİLER

Teşekkür / 9
Giriş: Kitapların Savaşı / 11
Birinci Bölüm: Orijin Hikâyeleri / 31
İkinci Bölüm: Otorite Paradoksları / 49
Üçüncü Bölüm: Wikipedia Aleyhine Deliller / 85
Dördüncü Bölüm: Ansiklopedi Oyunu Oynamak / 121
Beşinci Bölüm: Yarın ve Yarın ve Yarın / 153
Ekler: Wikipedia ve Otoriteyi Araştırmak için Çalışmalar / 185
Notlar / 197
Dizin / 216

TEŞEKKÜR

Bu kitabın konusunu Michael Loneyro önerdi. Laura Wimberly ve Gardner Campbell ise fikir aşamasının ilk aylarında çok kıymetli fikirler verdiler. Delaware Teachers Institute’de 2011 yılında “Medya Okur Yazarlığı” ve 2012 yılında “Çevrim içi Araştırmanın Sorunları, Tehlikeleri” seminerlerimde benimle birlikte buna neden olan sorunları inceleyen arkadaşlarım. Bana inanılmaz derecede yardım eden, anonim bir eleştirmen olan Matt McAdam ile Johns Hopkins Üniversitesi Yayınlarının girişimci ve becerikli personeli Michele T. Callaghan kitabı şimdiki haline getirdiler. Son olarak araştırma yapmam için bana zengin ve provokatif bir ortam ile ilham verici pek çok medeni tartışma örneği sağlayan Wikipedia’nın sayısız anonim katılımcı, editör ve yöneticisine sonsuza dek müteşekkir olacağım. Wikipedia’nın her bir sayfasında yer alan bu cömert ve ekseriya durumdan habersiz olan katılımcıların hataları, ihmalleri, vurgu ya da imalarının bana ait olduğunu bu vesileyle bildirmeden edemeyeceğim.

GİRİŞ

KİTAPLARIN SAVAŞI

Bu kitapta göze batan isim “Wikipedia” olmasına rağmen, asıl konu alt başlıkta vurgulanmış olan otoritedir. Başlıktaki vurgu tam manasıyla doğru olmasa da liberal eğitimi benimseyenler ile çevrim içi ansiklopedisi Wikipedia’da hayat bulan çevrim içi bilgi satıcıları arasındaki çetrefilli dansa yoğunlaştığım otorite tartışmalarının modern arenası için yeterince doğrudur. Bu kitapta sık sık ve belki de zaman zaman ahlaksızca bir şekilde liberal eğitimin toplumdaki rolü, çevrim içi bilgi kaynaklarının değerlendirilme biçimleri ve kimlerin otorite olarak adlandırılmayı hak ettikleri hakkında genellemeler yapacağım. Yani başta bahsetmiş olduğum bu üç kavramla ne kast ettiğimi kesin olarak anlatabileceğim.

Düello Yapan Uzmanlar: Wikipedia Akademiye Karşı

“Akademi” adıyla bahsedeceğim Birleşik Devletler’deki lisans eğitimiyle ilişkilendirilmiş olan eğitim idealleri ve uygu-

lamalarından söz ederken *liberal eğitim* ifadesini kullanıyorum. Bilindiği üzere lisans eğitimi ünlü teolog ve eğitim öncüsü John Henry Newman'ın liberal eğitim adını verdiği çalışmasına dayanmaktadır: "Bilgi kendisini bizim tasavvurumuza sunmak için kendi kanısını yaratır, sonu yoktur, bir tamamlayıcı beklemez, her türlü bilgilendirmeyi ya da herhangi bir sanatın içine dahil edilmeyi reddeder (1)." Bir yüz yıl sonra Newman'ın Amerikan eğitimi için kültürel miras kaynaklı tarafsız bilgi arayışı idealleri Harvard Üniversitesi'nin Özgür Toplumdaki Genel Eğitim Hedefleri hakkında derlediği meşhur raporuyla tekrar tasdik edildi. Rapor "değişime neden olan bağımsız ve yeni görüşlerin muhakkak gerekli olduğunu," kabul etse de aynı şekilde "öğrencileri daha geçerli, doğru bilgilerle besleme dürtüsüne (2)" de sahipti. Bunun hemen ardından televizyonun tehlikeleri, keyfi eğitim ve Amerikanın 2. Dünya Savaşı sonrası anti-entelektüelizmine karşı uyarılarda bulunan Jacques Barzun, Newman'ın zafer nidaları attığı "muhakeme" kavramını "zihnin kritik ve koordine işlevleri (3)" şeklinde en iyi biçimde özetlemiştir.

Yıllar boyunca liberal eğitim sosyal bilimler müfredatının özel uzmanlığı olmuştur. Müspet bilimlerden ziyade sosyal bilimler ile sosyal bilimlerden ziyade beşeri bilimlerle ve en fazla da kimya ya da psikoloji gibi tek başlarına bir meslek sayılmayan İngilizce, tarih ve yabancı diller gibi alanlarla çok yakından ilişkilendirilmiştir. Liberal eğitim yalnızca insani değerlerden değil, eğitim filozofu Harry S. Broudy'nin de ifade ettiği gibi "eğer fiziksel ya da sosyal bilimler fiziksel gerçekliğin garantisiyse, beşeri bilimler de *değer gerçeğinin*(4) teminatlı kaynağı olarak" insan doğasının evrenselliğine inanan varsayımlardan kaynaklanan değerlerdir.

Yakın zamana kadar –Andrew Delbanco'nun din ve demokrasi ideallerinden kaynaklanan (5)- liberal eğitimin asıl hedefi Richard P. Keeling ve Richard R.Hersh'ün "sadece bilginin aktif kazanımı değil, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme ve öğrencinin medeni, sosyal, duygusal, ruhi ve kişisel öğrenimini de aktif olarak ve artan bir uzmanlıkla kullanması (6)" şeklinde

olmuştur. Louis Menand “akademisyenin özgür bir toplumdaki görevinin hiç kimsenin sormak istemediği soruları sormak, araştıramayacağı ya da araştırmayacağı konuları araştırmak, uzlaşamayacağı ya da uzlaşmayı reddettiği seslerle uzlaşmak (7)” olduğunu iddia eder. Genellikle zoraki bir halk kültürüne hizmet eden bu tarafsız arayışın sonucu, tercihen öğrencinin ustalığı, entegrasyonu, içselleşmesi ve aslında gözle görünmese bile bu bilginin sorumlu kullanımı sonucunda meyvelerinin olgunlaşmasıyla olur. Dolayısıyla da Michael Berube’nin belirttiği gibi, “liberal eğitim demokrasinin geleceğinin temelidir (8),” çünkü Harvard’ın eski başkanı Derek Bok’un da dediği gibi “lisans öğrencilerini demokratik vatandaşlar olmaları için hazırlar (9).”

Bizim zamanımızda uzun zamandan beri üniversite kütüphanelerinde yer almakta olan bilgiler ve diğer basılı arşivler artan bir oranda çevrim içi araştırmalarla yani bilgisayar bazlı dijital kaynaklar, arama motorları, veri tabanları ve diğer çevrim içi araçlarla aranmaktadır. Bu araştırmaları yöneten insanların çoğu akademisyen değil. Seyahat edenler rezervasyonlarını yaptırmadan evvel otel ve restoran eleştirilerini okurlar. Kendin-yapçılar yeni duş başlığının nasıl takılacağını ya da elektrikli aletlerin nasıl onarılacağını öğrenmek için videoları izlerler. Hayranları *Game of Thrones* dizisinde neler olacağına dair son teorileri almak için çevrim içi kaynaklara başvururlar. Ben akademik çevrim içi araştırmalardan daha yaygın olan bu aktiviteleri bir kenara ayıralım demek istemiyorum. Yalnızca istatistiksel olarak en sık kullanılan çevrim içi kaynak olduğu için değil, incelemeyi istediğim otorite paradokslarını en net biçimde açığa çıkardığı için liberal eğitim ve çevrim içi araştırma üzerine hayli zaman harcıyorum.

Bu paradokslar akademinin World Wide Web ile arasındaki aşk/nefret ilişkisiyle başlar. Akademinin servet aşkının temelinde dijital çağın her yerde bulunması yatar. Çevrim içi araştırmalar araştırmacılar ve öğrenciler için Kumran Metinleri’nin paha biçilmez sayfalarından Gutenberg İncili’ne kadar her şeyin dijitalleştirilmiş versiyonlarını yapar. Bilgisayar veri tabanları ve arama

motorları büyük bir başarı ve daha önceki nesillerin hayal bile edemeyeceği kadar kısa bir sürede, ilmi kaynakların tanımlanıp konumlandırılmasını mümkün kılarlar. Üniversite kütüphanelerinin basılı kopyalar yerine çevrim içi gazetelere abone olabilmeler becerileri onları fena halde gerekli olan raf yerlerinden kurtarmıştır. Akademinin hem üniversitedeki hocalar hem de derslere onlarla birlikte giren asistanlarının ihtiyaçlarından hareketle, sürekli olarak yeni akademik kaynaklar, protokoller ve stratejiler açlığı çekmesi Web’de mükemmel bir biçimde kendini tamamlamıştır. Bilgisayar teknolojilerinin en düşüğü olan sözcük-işleme yazılımı bile hocalar ve öğrenciler için daha hızlı ve doğru bir yazım sağlamış, tekrarların daha kolay olmasına imkân tanımış ve eskiye nazaran daha profesyonel görünümlü metinler üretilmesini sağlamıştır. Hem ödevlerini yapmak için materyal arayan öğrenciler, hem de orijinal araştırma, dijital araçlar ve kaynaklarla uğraşan öğretmenler modern ilmin de özgür olmasını istediği gibi bilginin altın çağını müjdelemişlerdir.

Aynı zamanda çevrim içi araştırmadaki patlama pek çok anlaşmazlığı da beraberinde getirmiştir. Bilim adamları Alvin Kernan’ın “Öğrencilerimden yarıdan fazlası bana 1980’lerin ortalarında bilgisayar ekranında gördüklerinin doğruluğuna basılı bir sayfada gördüklerinden daha çok inandıklarını söylüyorlardı zaten (10)” ifadesine rağmen kitaplar ve gazetelerin çevrim içi kaynaklar hususunda sık sık kuşkuya kapıldıklarını savundular. Kernan’ın *Kitaplar Savaşı*’nın modern versiyonunda anlattıklarını

Jonathan Swift 1794 yılında *A Tale of a Tub* adlı hicvinin önsözünde dramatize etmiştir. Bernard Le Bovier de Fontenelle ve Sir William Temple arasındaki modern bilim ve rasyonalizmin antik Yunan ve Roma’yı gölgede bırakıp bırakmadığına dair atışmalardan ilham alan Swift, kralın kütüphanesindeki kitaplar arasında yaşanan ve birbirlerini yok etmeye dayanan savaş anlatmıştır. Aynı savaş bilgideki gelişmeler eski otoriteleri tehdit edince tekrar sahnelendi. Kernan için bu savaşın modern versiyonu, asla tekrar gözden geçirilebilecek bir baskısı olmayan

dijital baskılar ve el yazması kitaplarla – geleneksele bağımlı biçimde yazılmış olanlar- Sven Birkerts’in “otoritenin ciddi biçimde feda edilmesi (11)” şeklindeki açıklamasıyla tehdit altında kalan sabit kopya gazeteleri arasında yaşanmaktadır. Bu savaş ebadı, taşınabilirliği ve sosyo-kültürel normlardaki bozulmalarla ilişkilendirilmesiyle kendini gösteren ve bu nedenle de pek çok deneyimli araştırmacı tarafından aforoz edilmiş olan akıllı telefonlardaki çevrim içi arama motorlarıyla şiddetlenmiştir.

Bununla beraber gözlemciler, ödevlerin amacı öğrencilerin araştırma yeteneklerini geliştirmek olduğu halde onların anlaşılması en zor konulara kolayca erişilebilmesinin bu öğrencileri iyi ya da kötü birer araştırmacı yapıp yapmadığını merak etmişlerdir. Kürtaj, eşcinsel evliliği, silahlanma kontrolü, küresel ısınma ve akıllı tasarımlar hakkındaki milyonlarca web sayfasını açan Google gibi arama motorlarının gücü profesyonel ve bilhassa amatör araştırmacıları bilgi tüketicilerine dönüştürmekle tehdit eder. Jorge Luis Borges’in gelecekte haber veren kısa hikâyesinde anlatılan kapsamlı Babil Kütüphanesi’nin ziyaretçileri gibi onlar da belli bir konudaki her türlü olası ifadenin web’de bir yerlerde saklandığından emin olabilirler fakat metinlerin yaygınlaşması da bunların otoritesini sarsar. Bu otorite krizi, öğrencilerin teslim ettiği ama öğretmenlerinin gittikçe artan bir biçimde onların bu ödevleri internetten yaptığı, web’den indirdiği ya da web kaynaklarından derlediklerinden şüphelendiği dersleri işgal etmiştir. Öğretmenlerin web’in güvenilirliğine karşı genel olarak tavır değiştirmelerine neden olabilecek yetkisiz ve açık sitelere girişlerdeki patlamalar, eser hırsızlığı, telif hakkı, fikir mülkiyeti gibi konularda ciddi sorunlara yol açmıştır.

Liberal eğitimin çevrim içi kaynaklar hakkındaki artan şüpheli tavrı otoritenin de çelişkili doğasını tetikler. Üniversite sınıflarındaki çevrim içi araştırmaların faydaları ve kötüye kullanımı hakkındaki bir çok tartışmaya ev sahipliği yapan çevrim içi bir açık kütüphane olan Wikipedia hakkındaki otoritelerin paradoksları hiçbir yerde bu kadar şiddetli olmamıştır. Pek çok

öğretmen öğrencilerinin ödevlerinde Wikipedia'dan alıntılar kullanmalarını kesin bir şekilde yasaklar ki bu yasaklar aslında ne öğrencilerin ne de öğretmenlerin kendilerinin alıntı yapmaksızın Wikipedia'ya başvurmalarına mani olmaz. Wikipedia herkesin kullandığı ancak hiç kimsenin kullandığını itiraf etmediği bir kaynaktır. Wikimedia Vakfı murahhas azası Sue Gardner, on ikinci yıldönümlerini (12) vurgulayarak *Los Angeles Times*'da çıkan bir makalede geçen "halkın ansiklopedisi" tabirini kullanmıştır, böylelikle Wikipedia'nın özgürlük ve demokrasi ile ilintili olan otorite çeşitlerini talep etmesine yer verirken kendi iddialarını profesyonel beceri ve uzman görüşüyle ilintili olan otorite türleriyle baltalamıştır. Yeni-medya uzmanı Cathy N. Davidson'un da gözlemlemiş olduğu gibi "Wikipedia gibi işbirlikçi, bilgi inşa eden sitelere birliktelik yapma tartışmaları kurtarma çalışmalarının dikkat çekmesini öyle bir sağlarlar ki bizler artık bunları nadiren sorgularız." (13)

Wikipedia pek nadir yeni otorite paradoksu yaratmada ve eski paradoksları aydınlatmada eşsizdir. Bu, buzdağının görünen ucu, Web'in mümkün kıldığı, yeni bir merkezi kaymış otorite dalgasının en göze çarpan markasıdır. Fakat Ocak 2001'deki yüklenmesinden bu yana Wikipedia çevrim içi araştırmalar hakkındaki tartışmaların elebaşısı ve günah keçisi olmuştur. Dolayısıyla çevrim içi otoritelerin karmaşık durumları ve otoritenin kendi doğasından daha derin paradokslar ortaya çıkarmaları göz önüne alınırsa Wikipedia üzerine yoğunlaşmak mantıklı geliyor. Fakat Wikipedia ve liberal eğitim arasındaki ilişkiye yoğunlaşacak olursak çevrim içi araştırmaları incelemek için akademi içindeki kendi bilgisayarımı ayrıcalıklı bir mercek olarak kullanmayı kast etmiyorum. Wikipedia'dan kaynaklanan otorite paradokslarını düzenlemek için liberal eğitimi kullanmaya ilaveten ben Wikipedia'yı kullanarak lisans derslerinde vuku bulan liberal eğitimde ima edilen yetki paradokslarını yeniden düzenlemek için işleri tersine çevirmeyi öneriyorum.

Ben Wikipedia ve liberal eğitimi bağımlı rakipler olarak bilhassa seçtim. Birinin otoritesine kesin gözüyle bakmaktansa

bunları birbirine kırdırmayı tercih ediyorum. Filozof ve edebiyat eleştirmeni Kenneth Burke “birbirine kırdırmayı” “hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını” hesaba katmak olarak tanımlar... Bir arkadaşımız bize kendimizle ilgili bir şey söylerse sanki aynı gözlemi bir düşman yapmış gibi bunu dikkate almaz.” (14) Burke’e göre durumsal, rastlantısal otoritelerle gerekçelere dayanılarak herhangi bir konu ve nihayetinde icraat hakkında taraf tutulur ve bunlar o an için görmezden gelinip ileride gözden geçirilmeye bırakılır. Bu tür sohbetlere katılanlar seçilen birkaç kaynağın otoritesini hiç eleştirmeden kabul etmekle başlarlar. Farklı fikirler aldıkça, çok daha maddi ama aynı derecede karmaşık olan tüm otoritelerin kirli çamaşırlarını, genellikle müstehzi bir biçimde, ortaya sererek daha evvel inandıklarına karşı tepkiler verirler (15). Geniş bir yetki yelpazesıyla birlikte yalnızca ısrarlı angajmanlar sayesinde otoriteye el çektirmeden, yetkilerini azaltmaya gitme becerisi geliştirebilirler. Aynı Wikipedia’nın genel olarak çevrim içi araştırmaların gücünü ve zayıflığını temsil etmesi gibi, üniversite sınıflarında öğretilen alışkanlıklar ve yetenekler de çevrim içi araştırmaların sınıflara sokulmasına şüpheyle yaklaşan ve çatışan tarafların otoritelerindeki paradoksu ortaya çıkaran eleştirmenin rolünü azaltmak için en iyi seçim olmaya uygundur.

Liberal eğitim birçok nedenden dolayı çevrim içi araştırmayla sorunlar yaşamıştır. Eleştirel düşünce ve yeni bilgi üretimine inandığından, çevrim içi yardım alarak ödevlerini yapanların ya da diğer görevlerini yerine getirenlerin alıntı, şişirme araştırma, orijinal olmama, kusurlu olma gibi durumlarla karşılaşmalarından korkarak görevinin ciddi bir tehlike altında olduğuna inanan bir tabyadır liberal eğitim. Wikipedia’yı derslerinde, yazılarında ve ders kitaplarında özellikle kınayan üniversite öğretmenleri, Wikipedia’nın uzun zamandır lisansüstü ve mesleki eğitimin temeli olan yukarıdan-aşağıya modeline meydan okuyarak aşağıdan-yukarıya modelini canlandırdığını tam manasıyla kavrarlar. Bu yukarıdan-aşağıya modelde

eğitim, aynen kelimenin etimolojisinden de anlaşılacağı üzere, profesörlerin öğrencilerin zihinlerini kusurlu, hata dolu ya da tamamlanmamış bilgiden uzaklaştırıp onları profesörlerine erişim sağlayan kendi profesyonel eğitim ve uzmanlıklarına ulaştıran daha derin ve daha doğru bilgiye sevk etmeleriyle olur.

Wikipedia, Orta Çağlardan bu yana akademide yaygın olan ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarından beri Amerikan araştırma üniversitelerinde gittikçe yaygınlaşan araştırma modeline doğrudan bir meydan okuma sergilemenin yanı sıra, farklı otorite modellerini inceleyip kıyaslamak için de eşsiz bir laboratuvar sunar. Göreceli olarak serbest merkezli editöryal kontrolü milyonlarca girişin sık sık birbirleriyle çelişen geniş model yelpazesini örneklerle açıklar ve liberal eğitimin uygulamada kullandığı model aralığındaki benzer tezatları aydınlatır. Wikipedia bilhassa öğretmenlerle öğrenciler ya da daha da genişletecek olursak eğitimcilerle onlara maaşlarını ödeyenler arasındaki çok bilenen tartışmaları incelemek ve modern liberal eğitimi tenzil etmek için ideal bir araç olur.

Yirmi birinci yüzyılın başlarında Wikipedia'nın kurulmasından bile önce, üniversite derecesi olsun ya da olmasın Amerikalı çalışanlar arasındaki gittikçe büyüyen ekonomik farklılık, üniversitelerin bilgi ya da yeteneğe bakmadan daha fazla ücret talep etmesine neden olduğundan böyle bir dereceyi de çoktan zaruri hale getirmişti. Aynı zamanda üniversitelerin sundukları imkân ve derecelerinin karşılaması beklenen ekonomik üstünlükler konusunda birbirleriyle kıyasıya rekabete girmelerine neden oldu. Richard Arum ve Josipa Roksa'ya göre sosyal bilimler üniversiteleri resmen "öğrencilere eleştirel düşünmeyi ve doğru şekilde iletişimi öğretmeyi ... yüksek öğrenimlerinin asıl hedefleri olmasını," desteklerken, "mevcut örgütsel kültürler ve uygulamalar genellikle lisans eğitimine öncelik vermediğinden" yeni düşünce teknikleri edinmeye niyeti olmayan, motive olmamış öğrencilerini geçirip derece bahşederler (16). Arum ve Roksa eğitim araştırmacısı George D. Kuh'un öğrencilerine sunduğu

“serbest bırakma anlaşmasından” alıntı yaparlar: “Beni rahat bırakırsan ben de seni rahat bırakırım.” Yani “seni çok çalıştırmayacağım (çok okutup yazdırmayacağım), dolayısıyla ben de bir sürü kağıt okuyup not vermek ya da durumunun neden iyi olmadığını açıklamak zorunda kalmayacağım.” (17)

Bu anlaşma geçerli olmadığında bile, öğretmenlerle öğrenciler genellikle birbirleriyle anlaşmazlığa düşerler çünkü yaşamları boyunca yavaş yavaş artacak bir öğrenme gücüne sahip olacaklarını düşünerek üniversiteye başlayan öğrenciler, bunun yerine öğretmenlerden çok da net bir değeri olmayan yetenek ve alışkanlıklar geliştirmeye yönelik ödevler gelince tutumlarını hızla değiştirirler. Modası geçmiş meslekler için eğitimden geçmek adına kul köle olmayı reddederler. Bilhassa kendi iyiliği için veya meslek edinmek adına düşünsel bir çalışma yapıp bilginin peşinden gitmeyle alakalı değildir. Ve bilgi kullanımlarında karşılıklarına çıkan engellere illet olurlar.

Otoritenin Kısa Anatomisi

Belki de liberal eğitim veya çevrim içi eğitimi tanımlamaktan çok daha zor olduğu için otoritenin tanımı şaşılacak derecede az tartışılmış ya da sıklıkla başvuru alan metinlerde hakkında fazla müzakere edilmemiştir. Milletler arasındaki ihtilaflar, politik kampanyalar, bilim ve organize dinlerin hepsinde otoriteyle ilgili varsayımlar vardır. Bununla birlikte buna dahil olan tarafların birçoğu genellikle kendi otoritelerini savunup bunu tüm muhaliflerine savunmakla, özellikle de tarafları otoriteye karşı daha eleştirel bir tavır sergilemeye teşvik etmek yerine daha önceki otoriteleri yerlerinden etmekle ilgilidirler.

Otoritenin net bir şekilde merkezi olduğu pek çok alana bakılacak olursa bu çok iç karartıcıdır. Dil ve bilim tarihiyle birlikte askeri ve siyasi tarih de tabiatı gereği çelişen otoriteler arasındaki tartışmalarla şekillenirler neredeyse: Atina Sparta'ya karşı, Batlamyus Galile'ye karşı, evrim yaratılışa karşı. Otoriteler arasındaki çekişmelerde bolca edebiyat vardır. Aralarında Hamlet,

Macbeth ve Julius Caesar'ın da bulunduğu pek çok tarihi Shakespeare oyununda kralla ilgili otorite soruları çıkar karşımıza: Kimin yönetme hakkı var? Bir kral kötü davranışlarından dolayı bu hakkı kaybedebilir mi? Kralı tahttan indirip onun yerine hükmetme hakkını kim verir birine? Hukuk tarihi ve hukuk çalışmaları genellikle otoriteyle rekabet halinde bulunan iddiaların başarıyla çözüme kavuşması etrafında organize olurlar. Kurucu metinlerine kati bir otorite veren dinde bile otoriteye karşı bolca tartışma vardır. Musa ve Harun, İsraililerin Mısır'dan ayrılma-larına izin versin diye Firavun'a yaptıkları başvuruyu Harun'un değneğini yılanı çevirerek desteklemişlerdir. Firavunun büyücüleri de değneklerini yılanı döndürebildikleri halde Harun'un yılanı hepsini yutar (18). Daha sonra İlyas peygamber Baal'ın havarilerini Tanrıya inansınlar diye, Tanrının Baal'ın baş edemeyeceği bir dizi mucize gerçekleştirdiği kafa kafaya bir çekişmeyle dönüştürür (19). İnciller İsa'nın Pontius Pilate'nin önüne getirilmesiyle zirveye ulaşan, Yahudi ya da Roma kanunları karşısında İsa'nın otoritesini azaltan tartışmalarla doludur.

Otoriteyle güç aynı şey değildir çünkü linç çeteleri örneğin, otorite olmadan güç uygulayabilirler. Aynı şekilde meşru alanlarda kalsalar bile yöneticilerin görevden alınabilecekleri bir ortamda güç gösterisi yapmakla aynı şey değildir. Otorite en iyi güç kullanmak için meşru alanların *tanınması* şeklinde açıklanabilir. Yirminci yüz yılın rakipsiz teorisyeni Max Weber'in dediği gibi: “Deneyimlere göre hakimiyet devamlılığının temeli olarak hiç bir şekilde materyal, eylem ya da ideallerden medet ummaz. Buna ilaveten, her bir sistem kendi meşruiyeti içinde bir inanç kurup onu geliştirir.” (20) Otorite Platon'dan Descartes'e kadar filozoflar arasında sorunlu bir kavram muamelesi görse de Reformasyon'a kadar ciddi bir sorun haline gelmez. Antik Yunan ve Roma'da olduğu gibi siyasi otoritenin artık cepte görülemediği ya da orta çağda olduğu gibi kralların ulvi idare haklarına atıfta bulunamadığı zaman, otorite figürlerini kim meşrulaştırır ya da haklı çıkarır, otoritelere bu yetkileri

kim verir soruları ortaya çıkar ve tüm güç, liderlik ve inanç konularının ivedilikle merkezi haline gelir.

Otorite hakkındaki felsefi tartışmalar alışlageldiği üzere *epistemik otoriteyi*, belli bir bilgi ya da inanç için önerilen yetkiyi *ahlaki otoriteden*, diğerlerinin davranışlarını yönetme hakkından, ayırır. Ahlaki otorite, güç, billhassa da siyasi güç kullanan insanlar ve kurumların ardındaki geçerlilik algısına yoğunlaşır; kişinin inançlarını ve hareketlerini meşru kılabilecek olan bir otorite arayışına yoğunlaşan epistemik otorite neye neden inandığımızı, neden başka bir şeye inanmadığımızı ve neden fikir değiştirdiğimizi anlayabilmek için bir zemin arar. Weber bu ayrımı “yalnızca üç çeşit yasal egemenlik vardır” diyerek yapar : *rasyonel otorite*, “mevzu kuralların meşruiyet inancına dayanır”; *geleneksel otorite*, “çok eski geleneklere ait yerleşik inançların kutsallığına dayanır.”; ve *karizmatik otorite*, “kişinin birey olarak istisnai kutsallığına, kahramanlığına veya emsal teşkil eden karakterine dayanır.” (21) Bu analize bakarak ahlaki otoritelerin tüm biçimlerinin sosyal olduğunu, güçlerini ve anlamlarını ise onları fark ederek yaratan özel camialardan aldıklarını gayet net anlayabiliriz.

Weber’in üç ahlaki otorite modeli, hem Wikipedia hem de liberal eğitimi anlamak için esas olan epistemik otoriteyle eşit derecede alakalıdır. Epistemik otorite güçle aynı şey olmadığı halde, otoritenin otoritesizlikten daha üstün olduğu belli bir camia içinde güç hiyerarşisi tesis eder. Siyasi otorite gibi, epistemik otorite eşit değildir, asimetriktir çünkü otoriteyi bir başkasına vermek kişinin kendi iddialarını da o otoriteye teslim etmesi demektir. Her iki tür otoritenin de dışarıdan görülmesi gerekir. Diktatörler ve profesyonel uzmanlar otorite peşinde olabilirler ama mesela aynı Julius Caesar’ın imparator olarak Roma Senatosu ve halk tarafından onaylanması gibi onlar da bu ünvanı kendi kendilerine veremezler. Epistemik otorite de siyasi otoriteden daha açık ve net bir şekilde varsayımsaldır. Bir yerden ele geçirilmek yerine kabullenilmeli veya farz edilmeli ya da dolaylı bir şekilde ifade edilmelidir.

Otoritenin çağdaş filozofları hâla bundan kaynaklanan sorunlarla cebelleşirler. Richard T. De George “Onaylarının genel tarafından geçerli olması için çok fazla bilgiye sahip olmaları gerektiğinden X genellikle onu onaylayanlar için bir otorite değildir” (22) şeklindeki gözleminde mühim bir anlayışa dokundurma yapar. Epistemik otorite belli bir otoriteyle bu otoriteyi kabul edenler arasında bir mesafe gerektirir. E.d Watt’ın da belirttiği gibi: “Mevcut sorunun tam manasıyla bir açıklaması olan durumlarda otorite görevini yapamaz: Resmi bir beyanı tüm nedenleriyle birlikte tamamıyla anlayan bir kişi bunun otoritesini kabul etmeyebilir (hatta hâla onu kabul edebilir) ve Dr. Johnson’un sözlüğüne de Dr. Johnson tarafından otorite olarak başvurulamaz” (23) Epistemik otorite mesafe, yokluk ve gecikmeye dayanır. İnsanları bundan medet ummaya teşvik eden boşluklar, limitler ve bir dolu cehaletle tanımlanır.

Ahlaki otoritenin güçle aynı olmaması gibi, epistemik otorite de bilgi ile aynı değildir. Konuyla alakalı bilgi ya da diğerlerinin meşru güçlerinin tanınması gibi bir tanım daha doğru olacaktır. “Geçerli otorite,” ya da “adil ve haklı otoritenin” belirttiği gibi otorite de her zaman haklı, doğru ya da geçerli olmaz; öyle olsaydı doğruluğunu ispatlamak için bu sıfatlara ihtiyacı olmazdı. Rasyonel, geleneksel ya da karizmatik, nasıl olursa olsun otorite güven, güç, bilgi ya da haklarla aynı sırada gelmektedir.

Tüm otoritelerin iddiaları muhalif otoriteler arasında meydana okuma nedenidir. Belli bir otoritenin hatalı olduğunu göstermek karmaşık bir işlemdir çünkü bir otorite yalnızca bir başka otorite tarafından, daha üst seviyede bir otorite tarafından hatalı gösterilebilir- örneğin, “gerçekler” kişinin kendi duyuları veya daha güvenilir bir kaynaktan aktarılır. Belli bir otoriteyi uygun bulmak da yalnızca bir başka otoriteye başvurulduğu için değil, nedenler ve delillerle kabul edildiği için otoritenin otorite olarak tanımlanması için gerekli olan güvene artık ihtiyaç duymuyor olması nedeniyle aynı derecede karmaşık bir süreçtir. Belli ki otorite gücü ve uyumluluğu eşit olmayan taraf-

lara dayanan ancak tam manasıyla anlaşılammış, görüş birliği veya birlik sağlanmamış olan gelişimsel bir ilişkidir.

Epistemik otorite, etki, bilgi ve güç kavramları arasında kati bir ayırım yapmak zor olsa da filozoflar farklı epistemik otoriteleri arasında kullanışlı ayrımlar yapmışlardır. Richard Foley “elimizde güvenilebileceklerine dair herhangi özel bir bilgi olmamasına rağmen diğerlerince etkilenebilecek” bir yaradılışa dayanan *temel otoriteyi*, belli bir kaynağın “bilgi, yetenekler ve ortamlarının onu güven sağlayacak (24) şekilde özellikle güzel bir konuma yerleştirdiğine dair seyirci inancından ortaya çıkan *türemiş otoriteden* ayırır. Dennis H.Wrong biraz daha ileri gidip otoriteyi “bir başkasının hükmünün sınanmadan kabulü”, iknayı ise “bir başkasının hükmünün sınınanarak kabulü,” şeklinde ifade ederek diğerlerinden ayırır (25)

Belli bir otoritenin kendinden daha üstününü, türemiş otoriteyi kurabilmesi için apaçık belli olan tek yol onu denemek adına hükümde bulunmak yerine ekspertiz istemektir. Doğrusu ekspertiz talepleri liberal eğitimde o kadar yaygındır ki, Weber’in üçlü üç bölümden oluşan otorite anatomisinde bu isteklerin göreceli olarak sınırlandırılmış olması şaşırtıcıdır. Ama aslında Weber’in analizi bu iddiaların ne kadar dar görüşlü olduğunu gösterir. Weber ekspertize,otorite hakkındaki iddiası mantıklı olan yasal bürokrasiler içindeki boşluk gözüyle bakar. Ona göre modern üniversite “modern bürokrasiler için gittikçe artan bir zorunluluk haline gelen bir dizi sınav yahut ekspertiz testlerinden (*Fachprüfungswesen*) türeyen ‘bir tür eğitim’ sağlayan bir bürokrasidir.” Weber “eğitim ve öğretim avantajına dayalı sosyal prestijin katıyen bürokrasiye özel olmadığını vurgulayarak potansiyel açıdan elitist sınavları kabullenmiş olan demokrasilerin “karışık tutumlar” sergilediğini kabul etmiştir. “Eğitim sistemine dair tüm temel soruların şimdiki tartışmalarının ardında kesinlikle eski türden ‘kültürlü adam’ tipiyle ‘uzman adam’ tipi arasında gizli bir mücadele olduğunu” belirtmesine rağmen, bu mücadeleyi tüm kamu ve özel otorite ilişkilerinin dayanılmaz bir biçimde genişleyen bürokratikleşmesine ve uz-